

Gyvenimas magijos ir stebuklų šalyje – Meksikoje

Netikėta pažintis su meksikiečiu, pasaulinio garso chemijos profesoriumi, bendraamžiu Andrésu Cedillo lietuvės rašytojos Jolantos Onos Vitkutės gyvenimo įvykius ir kelią pasuko 180 laipsnių kampu. Sakoma, kai tiki stebuklais, jie įvyksta. Ir nors pora jau prieš šešetą metų ilgesniam laikui nutūpė Šiaurės Amerikoje – Meksikoje, jie ir toliau gyvena susėdę ant lagaminų.

Evelina KISLYCH-ŠOCHIENĖ

Rašytoja Jolanta Ona Vitkutė 2018-aisiais knygos apie Meksiką pristatymo metu. Irmanto Gėlūno nuotr.

Rodės, likimas pasigriebė lietuvę net nespėjus mirktelėti. Tačiau rašytoja prisipažįsta, kad jei prieš aštuonetą metų kas nors būtų pasakęs, jog ji gyvens Meksikoje, būtų iš to tik skaniai pasijuokusi.

Jolanta pasakoja, kad kai susipažino su Andrésu, jis dirbo Belgijoje, Gento universitete. Kadangi abu mėgsta keliauti, pirmiausia traukiniais apkeliavo visą Belgiją, tik tada susikrovė lagaminus vykti atostogų į Meksiką. Beje, kelionė moteriai buvo įsimintina ne tik dėl jaudulio širdyje. Tąkart, vietoj greitojo įsėdę į kiekvienoje stotelėje stojantį traukinį, pavėlavo į lėktuvą. Vis dėlto į Meksiką nuskristi pavyko ir jau per pirmą mėnesį ši saulės ir aistros kupina šalis paliko lietuvei neišdildomą įspūdį.

Vėliau Andrésas kartu su kolegomis mokslinius tyrimus atliko Hamiltono universitete, tad lietuvė dar pusmetį praleido Kanadoje, o

vėliau leidosi į kelis mėnesius trukusią darbo kelionę į Čilę. Jolanta atsimena vos neįkritusi į skaidrų kalnų ežerą, nes tiesiog jo nepastebėjusi – ežero paviršius priminė blizgantį veidrodį, kuriame atsispindėjo snieguotų kalnų takeliai. Ir prieš šešetą metų ilgesniam laikui pora nutūpė Meksikoje, nors teisingiau būtų sakyti, jog ir toliau gyvena susėdę ant lagaminų.

Esate lietuvė egzotiškoje šalyje. Papasakokite apie savo jausmus, savijautą ir gyvenimo šioje šalyje ypatumus. Kuo įdomus ir išskirtinis tapo Jūsų gyvenimas čia?

Gyvenimas Meksikoje iki šiol mane žavi ir stebina. Tai kontrastų šalis, kupina magijos ir pasaulio stebuklų. Čia susimaišę tarpusavyje įvairiausių etninių grupių (olmekų, zapotekų, majų, actekų, tarahumarų ir kt.) kultūros ir ispanų dvasia. Įspūdingi ne tik Holivudo aktorių pamėgti paplūdimiai, neapbrėpiamos dykumos, surrealistiniai kalnų peizažai, bet

ir maži miestukai, kuriems pagal valstybinę „pueblos magicos“ programą yra suteikiami magiškų miestukų pavadinimai. Šiuo metu Meksikoje yra 111 magiškų miestukų. Mes gyvename sostinėje – Meksiko mieste, kuriame sutelpa 22 milijonai žmonių (daugiau nei septynios Lietuvos!), todėl kartais gera ištrūkti iš didmiesčio triukšmo.

Pavyzdžiui, vienas iš mūsų pirmiausia aplankytų magiškų miestelių – Vaska de Okampo (Huasca de Ocampo). Čia apylinkių dvaruose kadaise buvo gryninama geležies rūda. Dabar juose įsikūrę jaukūs viešbučiai. Mums rūpėjo apžiūrėti netoliese esančias *Prismas Basálticos*. Tai daugiakampės, maždaug 6 metrų aukščio bazalto akmens kolonos. Jos atrodo tarsi lengvos, viena ant kitos susmaigstytos lego kaladėlės. Sunku net suvokti, kaip tie sunkūs akmens luitai laikosi vienas ant kito! Tarp jų – siauri tarpekliai ir

šniokščiantis vanduo. Stovėdamas šalia jausti, kaip žvelgiant į šį laukinį grožį nugarą nulieja šiurpuliai.

Netoliese galima aplankyti ir įspūdingą gamtos skulptūrą *Peña del Aire*, tačiau surasti kelią iki jos nėra taip paprasta. Net ir naudodamiesi visais įmanomais interneto žemėlapiais pasiklystame. Bet nenusakomų kalnų platybių grožis viską atperka. Leidžiantis siauru kalnų keliuku link milžiniško akmenų „raganiaus“, norisi dainuoti. „Meilė yra kaip šampanas ant duonos“, – dažnai, keliaudama po Meksiką, niūniuojau savo mėgstamiausios poetės Aldonos Gustas žodžius.

Ši nuotaika neapleidžia ir lankantis bandelėmis kvėpiančiame Mineral del Montė (Mineral del Monte), kuris garsėja vietiniu patiekalu *pastes* – gardžiais įdarytais pyragėliais. Ar užsukus į obuolių sostinę Sakatlaną (Zacatlán de las Manzanas), apsuptą krioklių ir beveik visada panirusį į rūką. Ar nukeliavus į Atliską (*Atlixco*), gėlių miestuką. Čia, gėlėmis nuklotoje pagrindinėje aikštėje, prisėdę lauko kavinukės antro aukšto terasoje, grožimės, kaip į aktyvaus vulkano Popokatepetlio kraterius grimzta mieguista saulė... Sidabro miestelyje Taske (Taxco), įsispraudusiame tarp kalnų ir uolynų, gatvelės tokios siauros, kad užgniauzia kvapą. Man iki šiol mįslė, kaip jose sutelpa dviem kryptimis riedantys automobiliai ir ramiai kulniuojantys pėstieji. Šiose gatvelėse pabirusios krautuvėlės su daugybe sidabro dirbinių: įspūdingų apyrankių, subtilių vėrinų, arbatos puodelių... Nanakamilpa (Nanacamilpa) – tai jonvabalių karalystė. Čia vasaros naktimis tankiame spygliuočių miške galima grožėtis žybsinčiomis švieselėmis – jonvabalių poravimosi „šokiais“. Prisimenu, apsisiautę lietpalčiais nėrėme paskui gido siluetą į naktinio miško gilumą. Tamsu, nors į akį smeik – negana

Kriokliai aplink Sakatlaną. J.Andrés Cedillo nuotr.

to, emė lyti. Laimei, pavyko neišsitiesti balose ir nesusidraskyti nosies šakų labirintuose. Tačiau visos ironiškos mintys išgaravo, tamsoje pamačius tūkstančius magiškų žiburėlių. Aprimo lietus ir apėmė jausmas, jog nėra pasaulyje stebuklo, kuris negalėtų išsipildyti...

Aprimo lietus ir apėmė jausmas, jog nėra pasaulyje stebuklo, kuris negalėtų išsipildyti...

Ar dalyvaujate šios šalies visuomeniniame gyvenime? Papasakokite įdomiausias vietas gyventojų tradicijas.

Meksika yra milžiniška šalis, ją sudaro 32 valstijos, mes apsilankėme 19-oje iš jų. Be to, ir gyvename viename iš didžiausių pasaulio miestų... Tad galima sakyti, jog šią šalį jaukinuosi iki šiol.

Mane ypač domina kultūrinis sostinės gyvenimas, kuris čia

kunkuliuote kunkuliuoja. Todėl dažnai jaučiuosi tarsi panirusi į aplink karaliaujantį grožį, atklydusį iš Gabrielio Garcíos Márquezo romanų ar Fridos Kahlo tapybos. Su įspūdingais karnavalais, tradiciniais indėnų šokiais, gastronomijos fiestom ar jaukais savaitgalio koncertais muziejų salėse.

Apie vieną įspūdingiausių Meksikos tradicijų – *Dia de Muertos* arba Mirusiųjų dienos šventę, kuri įrašyta į UNESCO kultūrinio paveldo sąrašus, esu jau nemažai pasakojusi. Meksikoje tai džiaugsminga šventė. Čia vieni kitiems dovanoja šokoladines kaukolytes, cukrinius vaiduoklius ar net desertinius karstelius. Ir ruošia altorėlius (namuose, bažnyčiose, muziejuose, parduotuvėse ir t. t.) išėjusiesiems. Ko gero, daugelis matė ir neseniai sukurtą įspūdingą animacinį filmą „Koko“ (Coco, rež. Lee Unkrich, Adrian Molina), išsamiai paaiškinantį *Dia de Muertos* tradicijų prasmę.

Švėsdami Nepriklausomybės dieną (rugšėjo 16-ąją) meksikiečiai ne tik dalyvauja puošniuose paraduose, bet ir mėgaujasi garsiuoju šios šventės patiekalu *chiles en nogada* (įdarytos aitriosios paprikos, aplietos riešutų padažu). Tai gardus valgis, pagamintas iš sezono gėrybių – granatų (*granadas*) ir šviežių graikinių riešutų (*nuez de castilla*). Mat nuo rugpjūčio pabaigos iki spalio pradžios – granatų ir graikinių riešutų derliaus nuėmimo metas. Pikantiškos *chiles poblano*, kimštos smulkinta mėsa, gardinta svogūnais, citrinų sultimis, medumi ir įvairiais prieskoniais, apšlakstytos sodriu kreminiu graikinių riešutų padažu, apibarstytos granatų sėklomis, išsiskiria žalia, balta ir raudona spalvomis, simbolizuojančiomis Meksikos vėliavą.

Per Trijų karalių dieną meksikiečiai su šeima arba draugais valgo karaliaus pyragą – *Rosca de* ▶

Reyes – tai tarsi didžiulis sviestinis tešlos riestainis, gardintas cukruotais vaisiais ir aplietas cukraus glajumi. Kiekvienas laužia gabaliuką, ir tas, kuris savo riekelėje randa plastikinę figūrėlę, skelbiamas „karaliumi“. Jis po mėnesio, vasario 2 dieną, turi organizuoti visiems *Día de la Candelaria* arba Žvakių dieną. Meksikoje ji švenčiama kaip *tamales* valgymo diena. *Tamales* – tai pyragiukai iš kukurūzų tešlos su įvairiausiais pikantiškais ir desertiniais įdaraais, kepti bananų ar kukurūzų lapuose. Dažniausia užgeriami tradiciniu meksikietišku karštu *atole* – tirštas tarsi grietinėlė kukurūzų gėrimas gali būti gardintas šokoladu, vaisiais, uogomis, riešutais. Beje, Trijų karalių dieną pagrindinėje Meksiko aikštėje taip pat vyksta *Rosca de Reyes* fiesta. Kiekvienais metais kepaamas milžiniškas pyragas, paskui jis raikomas gabalėliais. Susirinkusiesiems išdalijama daugiau nei 200 000 porcijų.

Tačiau Meksikoje kiekvienas regionas, kiekvienas miestelis turi daugybę savo tradicijų ir švenčių.

Meksikoje kiekvienas regionas, kiekvienas miestelis turi daugybę savo tradicijų ir švenčių.

Pavyzdžiui, Oachakos (Oaxaca) valstijoje švenčiama *Guelaguetza*, kartais dar vadinama *Lunes del Cerro*, arba Kalnų pirmadieniais, – tai muzikos ir šokių šventė, didžiausias folkloro festivalis visoje Amerikoje. Čia susirenka 16 etnolingvistinių grupių, gyvenančių Oachakos regione. Festivalis pagal pagoniškasias tradicijas skirtas indėnų dievams, o žodis *guelaguetza*, išvertus iš zapotekų kalbos, reiškia „dovana“. Tad kiekviena delegacija, baigusi šokti, apdovanoja žiūrovus gėlėmis, vaisiais, *sombrais*, saldainiais ar net ananasais. Publika stengiasi pagauti pro ausį švilpiančias dovanas, bet išvengti

sužeidimų. Šis festivalis vyksta du paskutinius liepos pirmadienius, tačiau iš tikrųjų dvi savaites vyksta folkloriniai pasirodymai ir kulinariniai pristatymai. Be to, iš vietinių bendruomenių renkama laikina kukurūzų dievaitė – jauna moteris, daugiausia žinanti apie savo bendruomenės tradicijas.

kokite, ką reiškia knygos pavadinimas.

Tikrai smagu, kad lietuviai yra smalsūs ir domisi kitomis kultūromis, kitais gyvenimo būdo stiliais. Ne tik keliauja po pasaulį, bet ir skanauja netikėtų patiekalų užsukę į Lietuvoje atsidariusius kitų šalių restoranus. Pavyzdžiui, Kaune,

Tasko – sidabro miestelis. J. Andrés Cedillo nuotr.

Kita įspūdinga šventė – *Noche de los Rábanos*, arba Ridikėlių naktis, vykstanti gruodžio 23 d. Tai unikali prieškalėdinė fiesta. Tris dienas menininkai iš ridikėlių skaptuoja įvairiausias skulptūras: karalių, šokėjų, gyvūnų ar fantastinių būtybių. Jos eksponuojamos pagrindinėje Oachakos miesto aikštėje. Čia gruodžio 23 d. naktį paskelbiami geriausių ridikėlių skulptūrų nugalėtojai, jiems įteikiami piniginiai prizai. Ir visas šis drožėjų menas vėliau iškilmingai papuošia kalėdinį pietų stalą. Žinoma, šokiai, fejerverkai ir žaismingos eisenos tęsiasi kelias dienas. Meksika dažnai primena didelę aistringą fiestą.

Esate rašytoja, žurnalistė. Jūsų knyga „Meksika, mano meile“ sulaukė didžiulio populiarumo tarp lietuvių skaitytojų. Papasa-

restorane „Agavė“, kurio virtuvėje sukiojasi virtuvės meistrai meksikiečiai, pasijusite tarsi trumpam apsistoję šioje aistringoje šalyje.

O knygos pavadinimas „Meksika, mano meile“ turi slaptą reikšmę. Visi, kas įdėmiai perskaitys knygą, supras, kodėl ji taip pavadinta. Galiu išduoti, kad pavadinimas susijęs su sapnu, o „mano meile“ yra kreipinys, skirtas mano vyrui Andrésui. Iš tiesų esu jam labai dėkinga už keliones, nuotraukas ir papasakotas istorijas. Už tai, kad supažindino mane su savo šalimi. Kad galime kartu keliauti ne tik po Meksiką, bet ir po Lietuvą, kurią mano meksikietiškoji šeima pamilo visa širdimi.

Taip pat esu labai dėkinga knygos dizaineri Giedrei Bekker, kalbos redaktorei Rasai Lajienei

ir leidyklai „Naratyvas“. Pamenu, ruošdamas šią knygą, praleidom kartu keletą mėnesių ir išgėrėm ne vieną virtualų kavos puodą, mat aš prie kompiuterio sėdėjau Meksikoje, Giedrė – Olandijoje, o Rasa – Lietuvoje. Ir esu labai laiminga, kad mūsų bendras darbas sudomino skaitytojus.

Pristatydami knygą Meksike, jaučioje *Casa del Tiempo* (liet. Laiko namai) salėje, kartu su renginio moderatoriumi prof. Alberto Vela kalbėjomės apie Lietuvą, taip supažindindami susirinkusius meksikiečius su ežerų ir lygumų šalimi. Knyga sulaukė dėmesio ir iš Meksikos TV kultūros kanalo

Meksiko miesto gyventojai ir svečiai turi puikią galimybę susipažinti su Lietuvos istoriniu ir kultūriniu paveldu, verslo ir turizmo galimybėmis.

Diego Riveros studija, Meksiko miestas. J. Andrés Cedillo nuotr.

Kaip puoselėjate lietuviybę gyvendama šiame egzotiškame krašte, taip toli nuo Lietuvos?

Visada yra gera dalintis lietuviškomis tradicijomis su kitais. Tad su mano meksikietiška šeima minim ir lietuviškas šventes. Andrésas džiaugiasi mūsų smagiomis spalvotomis Velykų šventimo tradicijomis. Dabar mes kartu marginame kiaušinius (meksikiečiai neturi šios tradicijos), valgome su šeima velykinius pusryčius. Andréso dešimtmetis sūnėnas džiaugiasi, jog tai patys gardžiausi kiaušiniai, kokius jis yra ragavęs. Taip pat mano vyrui buvo labai įdomu pamatyti mūsų kalėdinį stalą Lietuvoje, nuklotą 12 valgių. Iš pradžių jis niekaip negalėjo patikėti, kad tiek daug valgių galima paragauti per vieną vakarienę!

(*Canal 22*), kuris susidomėjo ir egzotiškąja lietuvių kalba. Džiaugiasi galėdama apie ją papasakoti. Tiesa sakant, meksikiečiai dažnai klausia manęs, iš kur esu atkeliavusi, ir domisi Lietuva. Vos prieš porą dienų su vienu kardiologu kalbėjomės apie Lietuvos krepšinį, pasaulio čempioną Arvydą Saboną ir ... atsisveikinom lietuviškai.

Meksikoje yra nedidelė lietuvių bendruomenė, turime ir Lietuvos garbės konsulą – tai Ronėnas Waisseris Landau, kurio seneliai yra kilę iš Lietuvos. Dėl jo entuziazmo Lietuva jau šeštus metus dalyvaus ir Meksikoje rengiamoje Draugiškų kultūrų mugėje (*Ferias de las Culturas*). Tad Meksiko miesto gyventojai ir svečiai turi puikią progą susipažinti su

Lietuvos istoriniu ir kultūriniu paveldu, verslo ir turizmo galimybėmis.

Meksikoje gyvena puiki lietuvių pianistė Skirmantė Kežytė. Ji kartu su savo vyru smuikininku Fernando Aguirre yra vieni iš šaunaus orkestro „La Camerata del Conservatorio de Música del Estado de Puebla“ įkūrėjų. Skirmantė ne tik rengia fantastiškus koncertus Meksikoje ir Europos šalyse, bet ir supažindina meksikiečius su lietuvių kompozitorių muzika.

Kokie Jūsų išlikę ir puoselėjami ryšiai su gimtuoju kraštu?

Iki šiol jaučiuosi gyvenanti tarp Lietuvos ir Meksikos, todėl pasaulis tarsi tapo mažesnis.

Ir nors keliauju daug, vis tiek labai pasiilgstu savo nuostabios lietuviškos šeimos ir mūsų jaukių pietavimo savaitgalių kartu. Tad keliskart per metus iš Meksikos į Lietuvą savo lagaminuose vežuosi daug saulės šilumos ir atostogų pojūtį, o atgal parsivežu suaugusių sūnų padrašinimus ir šypsenas, tėvų apkabimus, Vilniaus senamiesčio nuotaiką...

Ateities planuose - kita knyga?

Gyvenimas tarp dviejų skirtingų šalių padovanoja daug įspūdžių ir įkvepia ilgesio dėlionėms. Juolab, kad prieš išvykdamą į Meksiką dirbau žurnalų „Geras skonis“ ir „Druska ir pipirai“ redaktore. Taigi, rašymas – tai tarsi kavos puodelis mano kasdienybėje. Juolab, kad jau kelios idėjos, kvepiančios cinamonais, aitriosiomis paprikomis ir sielą virpinančiais netikėtumais, kirba galvoje. ■